

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора сільськогосподарських наук, професора, завідувача кафедри
здоров'я природи та якості харчових ресурсів Державного університету
«Житомирська політехніка» **КЛЮЧЕВИЧА Михайла Михайловича**
на дисертаційну роботу **СТОРОЖЕНКО Дар'ї Сергіївни**
на тему «Основні хвороби соняшнику у східній частині Лісостепу України та
оптимізація заходів захисту»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство»
та спеціальності 202 «Захист і карантин рослин»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

В Україні генетично обумовлена врожайність гібридів соняшнику у виробничих умовах реалізується не повністю, стратегія адаптації культури до умов вирощування потребує врахування як негативних, так і позитивних реакцій генотипів на стресові погодні явища та біотичні чинники.

Дослідженнями сучасних учених України створено високопродуктивні гібриди, які характеризуються генетичною й морфологічною різноманітністю, відмінністю за тривалістю періоду вегетації, високим рівнем адаптації до умов вирощування. Але разом з тим новітній селекційний матеріал потребує постійних досліджень із встановлення стійкості материнських, батьківських форм і гібридів соняшнику до основних хвороб у комплексі застосування передпосівної обробки насіння сучасними фунгіцидними протруйниками, мікродобривами та регуляторами росту рослин.

Актуальність і пріоритетність досліджень за темою дисертаційної роботи визначається необхідністю оптимізації існуючих систем захисту соняшнику від основних хвороб в умовах виробництва, які забезпечать високу рентабельність вирощування культури та її стійкість до основних хвороб.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дослідження за темою дисертаційної роботи проведено впродовж чотирьох років (2021–2024 рр.) відповідно до НДР «Екологічно орієнтований захист сільськогосподарських культур від інфекційних хвороб у Східному Лісостепу

України» № держреєстрації 0121U109408 та завдань тематичного плану науково-дослідницьких робіт випробувальній лабораторії насінництва та нісіннезнавства Інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва НААН 16.00.00.03.Ф «Встановлення закономірностей мінливості репродукційних процесів соняшнику під впливом регуляторів росту і мікродобрив та розроблення на їх основі способів підвищення насінневої продуктивності батьківських компонентів гібридів» (номер державної реєстрації 0121U100557).

Наукова новизна одержаних результатів.

Вперше в умовах східної частини Лісостепу України встановлено величину позитивного впливу обробки насіння соняшнику сучасними фунгіцидними протруйниками в комплексі з мікродобривами та регуляторами росту рослин на стійкість до хвороб.

Встановлено найбільш ефективні комбінації препаратів для передпосівної обробки насіння та наступного обприскування вегетуючих рослин.

Виділено найперспективніші материнські, батьківські форми та гібриди соняшнику з високою адаптивністю до абіотичних факторів навколишнього середовища та високою стійкістю до патогенів.

Встановлено рівень і напрямок кореляційної залежності між стійкістю до основних хвороб і цінними господарськими ознаками материнських, батьківських форм та гібридів соняшнику.

Досліджено застосування фунгіцидних протруйників в комплексі з мікродобривами та регуляторами росту та виявлено їх позитивний вплив на ріст і розвиток соняшнику, що дозволяє більш повно розкрити біологічний потенціал культури. Приріст урожайності насіння материнських і батьківських форм соняшнику та гібридів збільшився на 21,2 %, що є вагомим показником і має високу рентабельність.

Оптимізовано існуючі елементи системи захисту соняшнику від основних хвороб грибної етіології. Проведено оцінку оптимізованих елементів системи захисту соняшнику від хвороб в умовах виробництва.

Наукове та практичне значення.

На основі проведених чотирирічних досліджень (2021–2024 рр.) охарактеризовано за стійкістю до основних хвороб в умовах інтенсивної технології вирощування культури материнські і батьківських форми та гібриди

соняшнику. Виділено материнські, батьківські форми та гібриди, які мають найбільш позитивну реакцію на застосовані елементи системи захисту соняшнику у Східній частині Лісостепу України. Таким чином оптимізовано вже існуючі заходи захисту рослин. Відібрані зразки з кращими показниками висіяні у виробничих умовах і задіяні в селекційних програмах ІР імені В.Я. Юр'єва НААН.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 11 праць, з них п'ять статей у наукових фахових виданнях України, один розділ у колективній монографії в країні ЄС, п'ять матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень.

Дисертація виконана на належному науковому рівні й методично витримана. Одержані результати досліджень логічно викладені і системно пов'язані відповідно до загальної схеми дисертаційних досліджень. Фактичні результати експериментальних досліджень зведені у таблиці й рисунки, що достатньо проаналізовані та сформовані у логічній послідовності. Викладені у дисертації наукові положення ґрунтуються на глибокому аналізі достатньої кількості фактичного матеріалу, а наукова інтерпретація одержаних результатів експериментальних досліджень статистично опрацьована.

Важливою особливістю наукових розробок дисертації є комплексне вивчення теоретичних питань у взаємозв'язку з потребами практики. На це вказують як основні положення, що науково обґрунтовані та підтверджені вірогідними експериментальними даними, так і пропозиції виробництву.

Дисертація Стороженко Дар'ї Сергіївни містить незахищені раніше наукові положення та нові науково-обґрунтовані результати щодо оптимізації захисту соняшника від основних хвороб. Виконані дисертаційні дослідження є самостійною завершеною науковою працею, що відзначається актуальністю, новизною і практичною важливістю одержаних результатів, логічно викладена і проаналізована на відповідному науково-методичному рівні з урахуванням поставленої мети та завдання. Під час ознайомлення з текстом дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено. Використання текстових запозичень без відповідних посилань на інформаційні джерела не зафіксовано.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертаційна робота викладена на 211 сторінках комп'ютерного набору. Складається з анотації (українською та англійською мовами), змісту, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури, який налічує 202 посилання, зокрема 58 – латиницею, 3-х додатків. Робота містить 23 таблиці та ілюстрована 15 рисунками.

У дослідженнях дисертантка використовувала сучасні, класичні та апробовані методи досліджень – польові, лабораторні, статистичні та метод комп'ютерного моделювання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Водночас з високою позитивною оцінкою дисертації вважаю за необхідне виділити окремі дискусійні питання, зауваження та побажання:

1. У розділі 3 «Особливості розвитку основних хвороб соняшнику у східній частині Лісостепу України», бажано було б проаналізувати вплив основних хвороб і приуроченість до фенофаз культури.

2. У розділі 4 «Ефективність застосування регуляторів росту та мікродобрив для росту і розвитку рослин соняшнику у східній частині Лісостепу України», доцільно було б проаналізувати механізм впливу досліджуваних регуляторів росту та мікродобрив на ріст і розвиток рослин соняшника.

3. Які батьківські форми соняшника Ви рекомендуєте селекціонерам для подальших досліджень з погляду отримання стійких до хвороб сортів і гібридів?

4. Які гібриди соняшника Ви рекомендуєте виробництву для вирощування з метою обмеження ураженості їх збудниками хвороб і скорочення кількості хімічних обробок?

5. За яким критерієм Вами було підібрано батьківські форми та гібриди соняшника для проведення своїх досліджень?

6. Чи є досліджувані Вами регулятори росту та мікродобрива зареєстрованими у Державному реєстрі пестицидів і агрохімікатів дозволених до використання в Україні?

7. Чи проводили Ви розрахунок економічної ефективності окремо за кожним роком дослідження? Якщо так, то вирощування соняшнику, в якому році

було більш рентабельним за досліджуваними схемами застосування регуляторів росту та мікродобрив?

8. У тексті роботи зустрічаються помилки технічного характеру.

Вказані зауваження і побажання є дискусійними та зовсім не зменшують наукової і практичної цінності роботи, її актуальності і практичної значимості. Сподіваюся, що висловленні побажання сприятимуть подальшому науковому росту і вдосконаленню дисертанта.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Стороженко Дар'ї Сергіївни на тему «Основні хвороби соняшнику у східній частині Лісостепу України та оптимізація заходів захисту», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значення відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21 березня 2022 року.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри здоров'я природи

та якості харчових ресурсів

Державного університету

«Житомирська політехніка»

доктор сільськогосподарських наук, професор

Михайло КЛЮЧЕВИЧ

